

1

Colți, gheare și criminalistică

Medicina legală când făptașul nu-i uman

În cea mai mare parte a secolului trecut, șansele de a fi răpus de o pumă sau de un fișet erau cam la fel de mari. Plugurile de zăpadă ucid de două ori mai mulți canadieni decât urșii grizzly. În cazul extrem de rar în care un locuitor al Americii de Nord este omorât de un mamifer sălbatic nord-american, ancheta cade în seama polițiștilor și a administratorilor din cadrul departamentelor statale sau provinciale pentru vânatoare și pescuit (sau pescuit și animale sălbatice, așa cum le-au redenumit statele mai puțin pasionate de vânatoare, cum e al meu). Pentru că asemenea incidente nu au loc prea des, puțini angajați au experiența necesară. Sunt obișnuiți mai degrabă cu cazurile de braconaj. Când se întoarce roata și animalul devine suspectul, se cere un nou set de cunoștințe medico-legale și de prelevare a probelor.

În lipsa lor, se fac greșeli. În 1995, s-a presupus că un tânăr descoperit pe o potecă prezentând plăgi perforate pe gât ar fi fost ucis de o pumă, în timp ce adevăratul ucigaș, uman, a rămas în libertate. În 2015, un lup a fost acuzat pe nedrept că ar fi tras un ins afară din sacul său de dormit și l-ar fi omorât. Astfel de cazuri reprezintă unul dintre motivele pentru care există WHART: *Wildlife-Human Attack Response Training*

(acronimul fiind, după cum recunosc și fondatorii, „oribil“)*. Este un curs de cinci zile – care combină prelegerile cu practica pe teren – predat de membri ai Serviciului de Protecție a Mediului din Columbia Britanică**.

Motivul e că ei au experiența necesară. Columbia Britanică a înregistrat mai multe atacuri ale pumelor decât orice alt stat sau provincie din America de Nord. Are 150 000 de urși negri (baribali) – comparativ cu 100 000 în Alaska –, 17 000 de urși grizzly și 60 de cadre specializate în atacuri comise de animalele de pradă, dintre care 14 au venit din Canada ca să fie instructorii WHART de săptămâna aceasta. WHART 2018 este găzduit de Departamentul pentru Animale Sălbatică din Nevada, care are niște birouri în Reno. Așa s-ar putea explica de ce un curs de pregătire pentru profesioniștii sălbăticiei este ținut într-un complex de cazinouri, unde „sălbăticia“ nu constă decât în hominidul blănos din automatul de jocuri *Betti the Yeti* și un „pericol biologic“ de origine nespecificată din cauza căruia azi e închisă piscina. Organizatorii WHART par să fi fost singurii care au făcut rezervări săptămâna aceasta la centrul de evenimente și conferințe al Cazinoului Boomtown. În camera de alături se desfășoară un joc de bingo.

Cursanții, optzeci cu tot cu mine, au fost împărțiți în grupuri mici, conduse de câte un specialist în atacuri înfăptuite de animalele sălbatică. Ca mulți canadieni, aceștia pot fi deosebiți de americanii albi cu precădere atunci când vorbesc. Mă refer la acel obicei al lor de a termina propozițiile cu câte o interogație prietenoasă – în general mi se pare adorabil, dar parcă tonul ăsta nu se potrivește neapărat cu subiectul discutat în prezent. „Consumă din plin, devorează și așa mai

* „Pregătirea pentru Reacție în Cazul Atacurilor Comise de Animale asupra Oamenilor“. WHART sună ca *wart* – „neg“, în limba engleză. (n.tr.)

** Echivalentul canadian al Departamentului pentru Vânătoare și Pescuit din SUA. (n.a.)

departe, nu-i așa?“ „Se ținea numai în două-trei tendoane, știi ce zic?“

Sala noastră de conferințe, numită Ponderosa, este una standard, cu un podium și un ecran pentru prezentări PowerPoint și filmulețe. Mai puțin standard sunt cele cinci cranii de animale mari, înșirate pe o masă lungă din față precum participanții la o sesiune de discuții. Pe ecran, un urs grizzly îl atacă pe Wilf Lloyd din Cranbrook, Columbia Britanică. Filmarea face parte dintr-o prezentare intitulată „Tactici de ucidere a unui animal sălbatic care atacă o persoană“. Instructorul rezumă provocarea cu care s-a confruntat ginerele lui Wilf încercând să împuște doar ursul, nu și omul:

— Nu se vedea decât corpul ursului și, din când în când, câte o mână sau un picior de-al lui Wilf.

Ginerele i-a salvat până la urmă viața, dar l-a și împușcat în picior.

O altă problemă e că, sub influența adrenalinei, nu mai tragi atât de bine la țintă. Abilitățile motorii fine se duc pe apa sâmbetei. Așadar, ni se spune că cel mai bine e să „alergăm direct către animal, să lipim țeava armei de el și să tragem în sus“, ca să nu lovim și victima. Deși în acest caz apare riscul „redirecționării atacului“ – un mod tehnic și mai puțin alarmant de a spune că animalul și-a abandonat victima, iar acum se repede la tine.

Un al doilea filmuleț ilustrează importanța ordinii și disciplinei când te confrunți cu haosul provocat de atacul unui animal sălbatic. Un leu atacă un vânător într-un safari. Ceilalți membri ai grupului de vânători se întorc pe călcâie și se împrăștie care-ncotro. Se pune pauză în mai multe momente în care o pușcă este ațintită atât asupra leului, cât și asupra vânătorului aflat chiar în spatele lui. „Stați laolaltă și comunicați“ este recomandarea pentru asemenea cazuri. O să punem în practică mai târziu această strategie, în cadrul unui exercițiu desfășurat printre tufișurile de pe malul râului Truckee, mai jos de cazinou.

Cursorul se oprește din nou pe comanda „Redare“ și leul își reia atacul. Mai demult am lucrat la o grădină zoologică, iar răgetele leilor de la ora mesei mă cutremurau și îmi întorceau stomacul pe dos, deși era vorba doar de discuțiile lor obișnute de la prânz. Leul din filmulețul ăsta, în schimb, vrea să înspăimânte și să distrugă. Jucătorii de bingo probabil se întreabă ce, Doamne, iartă-mă, se petrece în sala Ponderosa.

După încă o prezentare, luăm și noi pauza de prânz. Niște sendvișuri comandate dinainte ne așteaptă la un magazinăș din cazinou. Ne așezăm la coadă, atrăgând priviri curioase. Presupun că să vezi atâția reprezentanți ai legii îmbrăcați în uniformă în interiorul unui cazinou e ceva ieșit din comun. Îmi primesc punga și mă iau după un mic grup de angajați de la mediu care ies pe peluză. Bocancii lor pentru drumetii, din piele, scârțâie la fiecare pas.

— Și, când tipa s-a uitat în oglinda retrovizoare, pe bancheta din spate era un urs care mânca floricele, spune unul dintre ei.

Când angajații din domeniul gestionării animalelor sălbatice se adună la o conferință, discuțiile despre serviciu sunt uimitoare. Seara trecută am intrat într-un lift chiar în timp ce un tip întreba:

— Ai folosit vreodată pistolul cu electroșocuri pe un elan?

Cât am luat noi masa, instructorii au stivuit scaunele pe lângă pereți și au întins pe mese manechine moi reprezentând femei și bărbați, câte unul pentru fiecare grup. Luându-se după fotografii, unii instructori cu înclinații artistice creaseră, cu ajutorul vopselei și, s-ar părea, al fierăstrăului electric, reproduceri convingătoare ale rănilor ce pot rezulta în urma atacului unui animal – deși „răni“ este un cuvânt destul de blând dacă-l aplici la ceea ce pot face ghearele și dinții.

Manechinul cu care lucrează grupul meu este de sex feminin, deși cu greu ți-ai putea da seama judecând după ce a mai rămas din fața ei sau după pancarta atașată de masă, pe care

scrie BUD. Mai târziu, ducându-mă la toaletă, am trecut pe lângă un LABATT mutilat rău și pe lângă un MOLSON decapitat. În loc să primească numere, punctele de lucru pe manechine au căpătat nume de beri. O iau ca pe un efort tipic canadian de a însenina atmosfera.

Prima noastră sarcină este să aplicăm cunoștințele de medicină legală nou-dobândite pentru a stabili ce specie se face vinovată. Analizăm cu atenție ceea ce este cunoscut, în limbajul medico-legal, drept „probele victimei”: răni și haine. Cea mai gravă rană vizibilă se află deasupra umărului manechinului nostru (n-a mai rămas decât unul). Pielea de pe o parte a gâtului a fost jupuită și o fâșie de scalp atârână ca o bucată de tencuială desprinsă. O pleoapă, nasul și buzele au dispărut. Suntem de acord cu toții că nu pare lucrarea unui *Homo sapiens*. Oamenii rareori își mănâncă victimele. Dacă un ucigaș îndepărtează anumite părți ale trupului, cel mai probabil e vorba de cap sau de mâini, ca să împiedice identificarea cu ajutorul amprentelor dentare sau al celor digitale. Uneori ucigașii mai iau câte un trofeu, dar un umăr sau o buză ar fi o alegere cam neobișnuită.

Consensul este că victima noastră a fost omorâtă de un urs. Dinții acestuia sunt principala lui armă, iar punctul slab – fața acoperită cu o blană scurtă. Când urșii atacă oameni, ei aplică aceleași tactici pe care le folosesc când se încaieră cu alți urși.

— Ei se reped unul la altul cu dinții, nu-i așa? Deci instinctul le spune să se repeadă direct la fața ta, zice Joel Kline, instructorul nostru tânăr și direct, care a anchetat până acum zece incidente cu urși. Te atacă frontal și te alegi cu răni serioase pe față.

Chipul lui Joel, pe care îl urmărim cu atenție în timp ce îl ascultăm, este imaculat, cu un ten curat și ochi albaștri. Fac eforturi să nu mi-l imaginez în starea pe care tocmai o descrie.

Unul dintre motivele pentru care urșii sunt niște ucigași lipsiți de eleganță e că sunt omnivori. Întrucât nu omoară în mod regulat ca să se hrănească, evoluția i-a echipat ca atare.

Se hrănesc cu nuci, ierburi și fructe de pădure, precum și gunoaie și stârvuri. Prin comparație, puma este un carnivor autentic. Ea trăiește din carnea animalelor pe care le ucide, așa că o face cu eficiență. Pumele pândesc prada din ascunzișuri, apoi se reped la ea din spate și îi aplică o mușcătură letală la ceafă. Măselele lor se unesc ca lamele unei foarfeci, secționând carnea complet. Botul unui urs a evoluat astfel încât să strivească și să mestece bine, având măsele plate și fălci care se mișcă și în lateral, nu doar în sus și în jos. Rănile făcute de dinții urșilor sunt mai grosolane, dar și mai numeroase.

Manechinul nostru ne arată exact cum decurg lucrurile de obicei, după spusele lui Joel.

— Urșii mușcă, mușcă, mușcă și iar mușcă. Fac dezastru.

Privind celelalte manechine, pe deasupra mușcăturilor și zgârieturilor, observ și scalpări și jupuiți pe suprafețe mari. Joel ne explică fenomenul. Craniul uman este prea mare și prea rotund pentru ca un urs sau o pumă să îl poată apuca între fălci suficient de bine ca să-l strivească sau să muște din el, așa că, atunci când încearcă să strângă fălcile, e posibil ca dinții să le alunece pe craniu și să jupoaie pielea. Gândiți-vă cum se desprinde coaja unei prune foarte coapte când mușcați din ea.

Căprioarele, un fel de mâncare foarte popular în rândul pumelor, au gâturi mai lungi și mai musculoase ca ale noastre. Când o pumă încearcă să-i aplice unui om mușcătura ei caracteristică, colții pot da peste vertebre acolo unde în mod normal ar întâlni mușchi.

— Încearcă să-și înfigă caninii și să-și apropie fălcile și smulg carnea pur și simplu, spune Kevin Van Damme, cofondatorul WHART, în cadrul unei discuții intitulate „Comportamentul de atac al pumelor“.

Van Damme are un aer de astronaut și o voce care răzbate până în spatele sălii Ponderosa fără microfon. La un moment dat, am pornit o aplicație de pe telefon care măsoară decibelii

și am fost impresionată văzând că a ajuns la 79, aproape de nivelul de zgomot al unui tocător de resturi menajere.

Urmele de gheare de pe trupul pretinsei noastre victime exclud însă puma. Ghearele felinelor, spre deosebire de ale câinilor, creează un grup de răni triunghiulare când pătrund în carne ca să rețină prada. În cazul atacului unui urs, este mai probabil să vezi ce avem noi acum dinaintea noastră: dăre paralele provocate de o lovitură de labă.

Joel se apropie de capul manechinului.

— Mbine, ce altceva mai avem aici? Nasul și buzele lipsă, da? Deci mai târziu ne vom gândi să le căutăm în...?

— Stomacul ursului, răspund câțiva din grupul meu.

— Conținutul stomacului*, ați nimerit-o.

Joel spune foarte des „ați nimerit-o“. Scriind acest capitol, parcă-mi amintesc că am auzit și „bingo!“ de multe ori, dar e posibil să fie din cauza sunetelor venite din încăperea alăturată.

Niciunul dintre manechinele din încăpere nu are torsul sfârtecat. Nu vedem nicăieri semne a ceea ce Van Damme numește „hrănirea cu măruntaie“. La început asta mă miră. Știu din cercetările anterioare pentru altă carte că animalele de pradă au tendința să sfârtece imediat abdomenul prăzii

* Oamenii de știință din fosta Divizie a Ornitologiei Economice foloseau conținutul stomacal ca dovadă împotriva păsărilor acuzate că păgubeau fermele, rezerva de vânat sau operațiunile de pescuit comercial. Un raport al Departamentului pentru Agricultură al SUA din 1936 oferă exemple: rațe sălbatice (eideri) acuzate că au distrus culturile de scoici, stârci de noapte (*Nyctanassa violacea*) împușcați de crescătorii de broaște, deși de fapt ei mâncau raci de apă dulce, vânători ucigând ereții vineți pentru că îi bănuiau că se hrăneau cu prepelițe. În fiecare caz, păsările au fost disculpate de conținuturile stomacurilor lor, un final fericit pentru toți, cu fireasca excepție a exemplarelor studiate, care și-au dăruit stomacurile pentru ca alții să poată trăi. Centrul de Cercetare a Vieții Sălbatice din Patuxent (Maryland) a găzduit mii de borcane de sticlă cu conținuturile stomacurilor unor păsări, până când nevoia presantă de spațiu de depozitare a făcut ca toată colecția să fie „vomată“ într-o groapă de gunoi din Patuxent. (n.a.)

ca să ajungă la organe, care sunt cele mai hrănitoare. Unul dintre motivele pentru care acest „spectacol“ este mai rar în cazul victimelor umane, după cum spun instructorii noștri, este că acestea poartă haine. Atât urșii, cât și pumele evită porțiunile acoperite de haine când se hrănesc. Poate nu le plac gustul și textura sau poate nu-și dau seama că dedesubt se află carne.

Joel ne arată niște răni de pe gât și umăr.

— Sunt răni ante-mortem sau post-mortem?

Cu alte cuvinte, victima noastră era vie sau moartă când au fost provocate aceste răni? Este important să știm, pentru că, altminteri, un urs care pur și simplu a găsit un cadavru și a mâncat din el ar putea fi acuzat pe nedrept de omor. Pe baza vânătăilor din jurul plăgilor perforate, judecăm că sunt ante-mortem. Morții nu sângerează și nu se învinețesc, o vânătaie fiind practic o hemoragie sub piele. Dacă sângele nu este pompat de inimă, nu curge.

Joel ne povestește despre cadavrul unui bărbat prezentând urme de mușcături descoperit în pădure, lângă propria mașină, parțial îngropat sub frunze. Mușcăturile păreau să fie de urs și unul chiar a fost prins într-o capcană din apropiere, dar pe cadavru și în jurul lui era foarte puțin sânge. Anchetatorii au găsit urme de ac între degetele de la picioare și o seringă folosită pe podeaua mașinii. Autopsia a confirmat că bărbatul murise de supradoză. Ursul, după cum zice Joel, „și-a dat seama că are ocazia să ia o masă gustoasă, bogată în calorii și grăsimi sănătoase“, așa că l-a tras afară din mașină și a mâncat din el, ascunzând cadavrul ca să revină la el mai târziu. Animalul a fost eliberat.

Joel întoarce manechinul nostru pe burtă, dând la iveală alte două răni adânci ante-mortem de pe spate. Indic și eu două adâncituri de-a lungul spinării care nu prezintă nici sângerări, nici vânătăi și îndrăznesc să fac o presupunere bazată pe o prezentare de ieri, despre vătămarile post-mortem făcute de rozătoare: este posibil ca un animaluț să fi ronțăit din cadavru. Joel

schimbă o privire cu unul dintre membrii grupului meu, un biolog din Colorado specializat în animale sălbatice.

— Mary, alea sunt urme de la modelarea prin injecție.

Vrea să spună că sunt rezultatul procesului de producție a manechinului. N-ar fi un moment atât de stânjenitor pentru mine dacă la un exercițiu anterior, fiind responsabilă cu luarea de notițe, nu aș fi transcris măsurile unor răni provocate de colți în centimetri, și nu în milimetri, înregistrând astfel ca probă o distanță dintre canini care nu s-a mai văzut din jurasic.

În fine, trecem de la probele victimei la probele animalului: dovezile din sau de pe un „suspect” care a fost împușcat sau capturat în apropierea locului faptei. De exemplu, spune Joel, poți să cauți carnea victimei în cavitățile gingiilor animalului (imobilizat). E ciudat să te gândești la un urs căruia i-a rămas carne de om între dinți, dar iată că trebuie s-o facem și pe asta.

Joel adaugă că, la pume, e posibil să găsești sângele sau carnea victimei într-un șanț de pe interiorul ghearei.

— Deci trebuie să faci cumva ghearele alea retractile să iasă și ai putea să găsești dovezi acolo, da?

Ghearele te pot induce în eroare în privința mărimii labelor atacatorului. Când animalul pășește și își transferă greutatea pe un picior, degetele se răsfiră, astfel că laba pare mai mare. Anchetatorii trebuie să fie prudenți și când măsoară găurile lăsate în haine de colți sau de gheare, căci e posibil ca materialul să fi fost șifonat când a fost străpuns.

— Bun, ce altceva mai căutăm?

— Sângele victimei pe blană? zice cineva.

— Dap, ai nimerit-o!

Joel ne atrage atenția că, dacă ursul a fost împușcat în locul unde s-a produs atacul (și nu prins ulterior), sângele lui se poate amesteca cu cel al victimei, compromițând probele ADN.

— Și cum putem preveni asta?

— Astupăm rana!

Acesta este motivul pentru care bărbații de la Serviciul de Protecție a Mediului din Columbia Britanică au mereu în camionetele lor o cutie cu tampoane pentru menstruație.

Ceea ce căutăm, scopul final al demersurilor noastre, este să facem o conexiune: probe de la locul faptei care îl leagă pe ucigaș de victimă. Joel se duce să ia un craniu de pe masa din față și îi apropie dinții de sus de un șir de răni de pe umărul manechinului. E scena pantofului de cleștar: caninii și incisivi superiori se potrivesc cu urmele de mușcături de pe umărul victimei? Și, dacă da, dinții de jos lasă și ei urme corespunzătoare pe cealaltă parte a cadavrului?

Iată, se potrivesc!

— Presiune și...

Joel poziționează mandibula peste rănilor de pe spatele manechinului.

— Contrapresiune. Iată arma crimei!

La începutul acestui capitol, am pomenit despre un bărbat găsit mort pe o potecă montană, cu plăgi perforate pe gât. Anchetatorii au presupus că fusese atacat de o pumă, deși nu existau semne că s-ar fi folosit un set de dinți de sus și de jos. S-a dovedit într-un final că rănilor nu fuseseră făcute de colții vreunui animal, ci de o daltă de spart gheața. Ucigașul a scăpat nepedepsit timp de doisprezece ani, până când s-a lăudat în față unui tovarăș de celulă în timp ce făcea închisoare pentru un alt delict.

Uneori însă se întâmplă exact opusul. Un om este găsit vinovat de un omor săvârșit, de fapt, de un animal sălbatic. Cel mai faimos este cazul lui Lindy Chamberlain, din Australia, care, în 1980, a dat alarma după ce a văzut un câine dingo fugind cu bebelușul ei, în timp ce familia sa campa lângă Ayers Rock. Am ascultat o prezentare a cazului făcută de unul dintre instructorii noștri, Ben Beetlestone, specialist în atacurile animalelor sălbatice (și supraviețuitor – țineți aproape!). Pentru că anchetatorii australieni nu au găsit nici cadavrul, nici câinele dingo, nu au putut face ce facem noi azi. Neputând

stabili o legătură între probele victimei și cele ale animalului, investigația s-a redus la presupuneri (că, de exemplu, un dingo nu ar putea căra un bebeluș de 4,5 kilograme), erori umane și o isterie media care a influențat opinia publică. La trei ani după condamnarea lui Chamberlain, un grup care căuta rămășițele unui alpinist a descoperit resturi de haine de bebeluș într-un bârlog de dingo. Femeia a fost achitată și eliberată. Câinele dingo chiar îi mâncase copilul.

În zilele noastre, conexiunea se stabilește adesea prin analiza ADN-ului. Se potrivește ADN-ul suspectului prins (sau ucis) cu cel al blănii sau pielii de sub unghiile victimei? Se potrivește ADN-ul animalului cu cel din saliva de pe cadavru? În cazul atacurilor comise de animale, necrofagii pot complica aceste eforturi. Dacă saliva de animal găsită lângă urmele de colți sau pe o jachetă provine, cel mai probabil, de la exemplarul care a atacat, saliva prelevată de pe pielea victimei îi poate aparține altuia, care s-a hrănit ulterior din cadavru.

În sălbăticiile din Canada există o mulțime de urși, așa că stabilirea conexiunii directe este vitală. Van Damme ne-a povestit despre o femeie omorâtă de un exemplar în curtea ei din Lillooet, Columbia Britanică. Echipa lui a pus capcane și a făcut teste ADN pe doi „urși suspecti” înainte să găsească potrivirea la un al treilea. Nevinovații au fost eliberați.

E „ora berii” (ora cinci după-amiaza la canadieni). Instructorii pun mesele la locul lor și duc manechinele în spatele sălii de conferințe, stivuindu-le pe podea lângă masa cu gustări. Ca să îți umpli din nou cana cu cafea, trebuie să treci peste cadavre la propriu. Îți cer unuia dintre colegii de grupă, Aaron Koss-Young, de la Serviciul de Protecție a Naturii din Yukon, să-mi facă un rezumat rapid al unui subiect pe care WHART nu îl acoperă: ce ar trebui să faci când te atacă un animal sau când te întâlnești cu el pe neașteptate. El acceptă imediat. E din același aluat ca Joel, manierat și cu trăsături plăcute.

